

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

98

שיחות מן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת אחרי מות קדושים תשע"ג

א

ימי הספירה

שיחה שנאמרה ביום שלישי ו' באייר תשע"ג

וכך היא המידה בכל המצוות, העונש הוא לפי גודל וחשיבות המצוה, וכגון מצות תלמוד תורה שאמרו חז"ל (בריש מסכת פאה) "ותלמוד תורה כנגד כולם", וידוע בשם הגר"א שמקיימים מצוה בכל מילה ומילה של דברי תורה, ואין לשער גודל השכר והזכות של לימוד התורה, וגם קדושת התורה מקדשת את האדם בכל רגע שחושב מחשבה של תורה, לכן אמרו חז"ל כי גם ביטול תורה כנגד כולם, ואיסור ביטול תורה חמור יותר מכל העבירות, ואף על פי שהוא רק בשב ואל תעשה זהו איסור חמור מאד.

לכן עכשיו בעמדנו בימי הספירה יש חיוב גדול וגם זכות גדולה להתחזק בתורה ובמידות טובות, ולהיפך מי שאינו מתחזק בימים אלו זהו חטא חמור יותר מכל השנה, ועלינו לשמוח מצד אחד שיש לנו אפשרות לזכות בזכויות כאלו, אבל גם צריך לפחד, מפני שאם לא מקיימים את החיוב זהו חטא חמור מאד, וכדאי לפחד כדי להרוויח את הרווחים שיש בימים אלו.

ומצינו ענין זה גם אצל תלמידי רבי עקיבא, שאמרו חז"ל (יבמות סב, ב) שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו מפסח ועד עצרת מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, ומצינו עוד טעם במדרש (בראשית רבה סא, ג) שמתו מפני שהייתה עיניהם צרה אלו באלו, ושניהם טעם אחד, כי צרות העין גרמה שלא נהגו כבוד זה בזה.

והנה אם רבי עקיבא היה מרגיש בזה, ודאי היה מוכיח אותם על כך, ומאחר שלא הוכיחם, בהכרח שזה היה חטא דק מאד במעמקי הלב, שרבי עקיבא לא הרגיש בזה, ויתכן שגם הם בעצמם לא הרגישו שהיה איזה צרות עין וחוסר כבוד זה בזה, ואף על פי כן נענשו ומתו כולם.

ובאמת רבינו יונה בשער השלישי שמנה כל חייבי מיתות בידי שמים לא הזכיר שיש מיתה בידי שמים על צרות עין ועל מי שלא נהג כבוד בחבריו, ועל כרחק צריך לומר כי מה שתלמידי רבי עקיבא נענשו במיתה בידי שמים על דברים אלו הוא רק מפני שהיו צדיקים גדולים מאד שהקב"ה מדקדק איתם כחוט השערה, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות קכא, ב) שהקב"ה מדקדק עם סביבו כחוט השערה, והמטרה בזה לטובת הצדיק שאם יש בו איזה פגם מיד ממרקים אותו מן השמים ומקבל את עונשו כאן בעולם הזה כדי שיבוא לעולם האמת נקי וצדיק, ועדיף לסבול ייסורים ומיתה בעולם הזה מייסורי גיהנום שהם ייסורים אימים מאד, לכן גם תלמידי רבי עקיבא נענשו ומתו מחמת מדרגתם הגבוהה, ובכך זכו להגיע לעולם האמת נקיים מכל פגם.

ונראה כי תלמידי רבי עקיבא מתו דווקא בין פסח לעצרת מפני שבתקופה זו יש יותר קפידא על מידות טובות, כי בימים אלו יש השפעה מן השמים שכל אחד יכול לזכות להצלחה בתורה ולמידות טובות ואמונה שהם ההכנה לקבלת התורה, וממילא גם החיוב גדול יותר לנצל את הזמן המסוגל לזה, ויש תביעה יותר גדולה על מי שאינו מקיים את החיוב, לכן נענשו תלמידי רבי עקיבא דווקא בתקופה זו על ענייני המידות שלא נהגו כבוד זה בזה והייתה עיניהם צרה אלו באלו, והכל בדקדוק כחוט השערה וכמבואר.

ולמעשה ישנם שלושה דברים עיקריים, תורה, אמונה ומידות טובות, וכמו שאמרו בפרקי אבות (א, ב) על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, עבודה היינו תפילה שהיא חיזוק האמונה, וגמילות חסדים היינו מידות טובות, והדבר הראשון והעיקרי הוא תורה, שהתורה מקדשת את האדם יותר מכל המצוות - בזמן שאדם עוסק בתורה עם כל ריכוז המחשבה ואינו מסיח דעת מן התורה.

ואמנם לפעמים קשה ללמוד, והעצה לזה, ראשית, אם רוצים ומתאמצים ומתחילים ללמוד, עם חברות ועם שימוש חכמים, זוכים לסייעתא דשמיא למעלה מדרך הטבע, ויש עוד עצה בדרך הטבע, ללמוד מה שלבו חפץ וכמו שאמרו חז"ל (עבודה זרה יט, א) לעולם ילמד אדם במקום שלבו חפץ, והיינו ללמוד לפי טבעו, מה שמושך ומעניין אותו, ואז הלימוד אינו קשה.

אנחנו נמצאים עכשיו בימי הספירה. ימים אלו הם ימי ההכנה לקבלת התורה, וכמו שכתב בספר החינוך (מצוה ש"ו) כי כשיצאו ישראל ממצרים ידעו שכל התכלית והמטרה ביציאת מצרים היא כדי לקבל את התורה, ומרוב השתוקקות וציפייה לקבלת התורה ספרו את הימים, ושמחו שמחה גדולה בכל יום שעובר, שמתקרבים לקבלת התורה.

וידוע כי בכל שנה ושנה חוזרת מן השמים ההשפעה שהייתה פעם באותו הזמן, וכגון חג הפסח שהוא זמן חירותנו יש בו השפעה של חירות מיצר הרע, וכפי שהיה באותו הזמן שקיבלו חירות מטומאת מצרים, ובחג הסוכות שהוא זמן שמחתנו יש השפעה לזכות לשמחה של מצוה, **ובחג השבועות זמן מתן תורתנו כל אחד יכול לזכות להצלחה בתורה כפי ההכנה שהכין את עצמו לפני שבועות, והעיקר הוא לא הלילה האחרון שיושבים ולומדים כל הלילה, אלא העיקר זה ההכנה בכל הימים שלפני שבועות.**

מה היא ההכנה לתורה? חיזוק באהבת תורה, ובעיקר במידות טובות ובאמונה, כמו שכתוב במעמד הר סיני (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר" ופירש"י, כאיש אחד בלב אחד, והם שני עניינים, "כאיש אחד" - היינו מידות טובות, שהיו כולם כמו אדם אחד וממילא לא שייך קנאה ושנאה, שהרי אדם אוהב את עצמו, ו"בלב אחד" - היינו אמונה, כמו שמצינו בגמרא (סוכה מה, ב) "ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים", ונמצא כי ההכנה לקבלת התורה היא במידות טובות וחיזוק האמונה.

ובימי הספירה בכל שנה חוזרת ההשפעה לזכות להכנה לקבלת התורה, ולהתעלות בכל המעלות שהתורה נקנית בהן. ובאמת מצינו בפ"ו דאבות ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, וכתוב בספרים כי ארבעים ותשע ימי הספירה הם כנגד הדברים שהתורה נקנית בהם, ובכל יום אפשר להתעלות ולזכות לאחד מן הדברים, והיום האחרון כולל את כל המעלות ביחד.

והיינו כמו שמצינו בבריאת העולם שהקב"ה ברא את העולם בששת ימי בראשית, וביום השביעי שבת ויינפש, וכתב האור החיים (בראשית ב, ב) כי בתחילה היה העולם רופף ורועד, ורק ביום השביעי ברא הקב"ה את "נפש הבריאה", שזה חיזוק וקיים את כל מעשה בראשית [והאריך בזה אאזמו"ר זצ"ל בחידושי בן אריה סימן י"ט]. וכך גם בבריאה הרוחנית של כל אדם בעצמו, במשך השבוע אדם יכול להתעלות בתורה ובאמונה ובמידות טובות, אבל עדיין המעלות רופפות ואינן קבועות אצלו, ורק בשבת מקבל מצב יציב, וכל המעלות שהשיג בימות השבוע נעשות מדרגות קבועות בנפשו, ומכוח זה יכול להמשיך ולהתעלות בשבוע הבא. וכן בימי הספירה, במשך כל הימים מתעלים במעלות שהתורה נקנית בהן, והיום האחרון כולל ומחזק את כל המעלות שיהיו דבר קבוע ויציב.

והנה מאחר וימים אלו הם זמן המסוגל להתעלות בתורה באמונה ובמידות טובות, אם כן גם החיוב גדול יותר לנצל את הזמן המסוגל לזה, ורבינו יונה בשערי תשובה (ג, טז) כתב "כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה אף על פי שאינו עושה מעשה בהפרתה כמו שמצינו במצות הפסח ובמצות המילה שהן מצוות עשה ויש בהן כרת", והיינו שככל שהחיוב גדול יותר גם החטא חמור יותר אם לא מקיימים את החיוב, ובפסח ומילה חייבים כרת אף על פי שהם רק בשב ואל תעשה, מפני שהן מצוות גדולות וחשובות מאד.

יש הרבה זמנים של התחלה, וכגון התחלת היום, התחלת השבוע, התחלת החדש והתחלת השנה. ובספרים כתבו שיש ארבעה זמנים של תשובה: בכל לילה לפני השינה, בערב שבת קודש, בערב ראש חודש ובערב ראש השנה, וכל הזמנים האלו הם זמנים שלפני התחלה חדשה, והם זמנים שמסוגלים לתשובה, והתשובה מקובלת בהם יותר, וממילא גם החיוב בהם גדול יותר להתחזק ולהתעורר לתשובה, וכך לפני כל התחלה חדשה יש חיוב של חיזוק ותשובה, ובתחילת הזמן בישיבה זהו זמן של חיזוק שנותן את הכוחות ואת הזכויות להצלחה בהמשך הזמן.

מה למעשה צריכים לעשות. אמרו חז"ל בברכות (לב, ב) "ארבעה צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ", ופירש"י שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כוחו, והיינו שצריכים חיזוק תמידי בשביל ההצלחה, ובלי חיזוק אין הצלחה, והחיזוק צריך להיות בארבעה דברים, תורה ותפילה, מעשים טובים היינו גמילות חסד ומידות טובות, ודרך ארץ היינו כל צרכי הגוף שהם גם צרכי הנשמה, כי אדם צריך שהגוף יהיה בריא כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, וצריך חיזוק בכל צרכי הגוף לעסוק בהם לשם שמים.

בני ישיבה יש להם את כל הדברים האלה בתוך סדרי הישיבה, בסדרי הלימוד והתפילה עוסקים בתורה ובתפילה, וגם מעשים טובים דהיינו מידות טובות יש זמן קבוע לזה בסדר המוסר, ובשעות בין הסדרים עוסקים בדרך ארץ דהיינו כל צרכי הגוף, וצריכים חיזוק תמידי בכל הדברים האלו, וגם בצרכי הגוף שיהיו עם כוונה לשם שמים ולצורך עבודת השם, ואמנם זוהי מדרגה גבוהה, וצריכים התבוננות לזה, אבל במשך הזמן מתרגלים והרגל נעשה טבע, וכפי שאנו מבקשים על תורה "שתרגילנו בתורתך".

ובתחילה עוסקים אפילו שלא לשמה, ומתוך כך במשך הזמן מגיעים לידי לשמה, וכמו שאמרו חז"ל (פסחים ג, ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ואמנם כתוב בנפש החיים (ג, א) כי זהו בתנאי שעוסק שלא לשמה עם כוונה להגיע לידי לשמה, אבל אם עיקר כוונתו הוא שלא לשמה, אז אינו מגיע לידי לשמה.

ובאמת קשה קצת לקיים את כל הפרטים האלה, והעצה להתגבר על כל הקשיים היא על ידי חיזוק האמונה, וכמו שאמרו חז"ל בסוף מכות (כג, ב) "שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה וכו' בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו' בא ישעיהו והעמידן על שש וכו' בא מיכה והעמידן על שלוש וכו' חזר ישעיהו והעמידן על שתיים וכו' בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה", וצריך להבין מהו שהעמידו על אחת עשרה ועל שש וכו', וכי קיצרו והורידו מתרי"ג מצוות.

ובפירש"י שם כתב "שבתיחלה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצוות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה ובא דוד והעמידן כו' כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצוות הללו, וכן כל שעה דורות של מטה הולכים וממעטים אותן", והיינו שהיה קשה לקיים את כל התרי"ג מצוות, ולכך בא דוד והעמידן על אחת עשרה כדי שיקיימו לכל הפחות את המצוות האלו. וגם זה צריך ביאור, וכי קשה כל כך לקיים את כל המצוות, ומדוע קשה לקיים ציצית ותפילין, מזוזה וברכות.

והמפרשים ביארו כי בוודאי אין הכוונה שקיצרו והורידו מתרי"ג מצוות, ובוודאי שחייבים לקיים את כל התורה כולה, אבל יכול להיות שאדם מקיים תרי"ג מצוות ואינן בשלמות, ומעורב במעשיו פניות וחשבונות שלא לשם שמים. וענין זה נובע מחמת חסרון בשלמות המידות, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה כי אדם שהוא בעל מידות רעות, כל המצוות שהוא מקיים פגומות ואינן בשלמות, וכדי שהמצוות יהיו בשלמות ובלי שום נגיעות צריך לתקן את המידות, שהמידות יהיו טובות.

ולזה בא דוד המלך ואמר אחת עשרה דברים שאינם מתרי"ג מצוות, אלא מידת חסידות ומידות טובות, שעל ידם יבואו לקיים כל התורה בשלמות, וכגון "הולך תמים" – דרגת האמונה של אברהם אבינו, "ופועל צדק" – אבא חלקיה שהחמיר לעצמו בהנהגת הפועלים, "ודובר אמת בלבבו" – רב ספרא שאחרי שגמר בלבו למכור במחיר מסוים לא הסכים לקבל יותר מזה, וכן כל הדברים הנזכרים שם הם ענייני מידות טובות ומידת חסידות, שעל ידי זה זוכים לשניו הלב, שהלב יהיה נקי וטהור, ובה זוכים לקיים את כל המצוות בשלמות.

ובדורו של דוד עדיין היו יכולים להתחיל את החיזוק באחת עשרה דברים שבהם יזכו לשלמות בכל התורה, אבל אחר כך הייתה ירידת הדורות, וכבר לא היה בכוחם להתחזק בכל האחת עשרה דברים, לכן בא ישעיהו והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן על שלוש, חזר ישעיהו והעמידן על שתיים, עד שבא חבקוק

ויש עוד ענין חשוב מאד ללמוד את ההלכות הנוגעות למעשה, וכגון הלכות השכמת הבוקר ונטילת ידיים, מה עושים כשקמים מהשינה, כיצד מתלבשים ומה צריכים לחשוב, ומיד כשמתעוררים אומרים מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתך בחמלה רבה אמונתך, וצריכים לחשוב ולהתבונן במה שאומרים, ואפילו לפני ברכות התורה שאסור לדבר בדברי תורה צריכים לקיים את מה שאפשר לקיים, ובספר חיי אדם כלל א' האריך בזה.

והנה רבינו עקיבא איגר כתב בצוואתו שלא יאמרו עליו שום דבר שבו בהספדו זולת מה שמגיל חמש עשרה או שש עשרה למד תורה עם תלמידים בייסורים גדולים, וראיתי היום בספר 'כתב וחותר' שמביא תיאור של תלמיד על שיעוריו של הגרע"א, וכתב שם כי למרות חריפותו וגאונו בכל מקצועות התורה, היה נדמה לתלמידים בכל שיעור כאילו שהוא עוסק בענין הזה בפעם הראשונה בחייו, ונתקיים אצלו פשוטו כמשמעו מאמר חז"ל בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ולזה זוכים על ידי ערבות ומתיקות התורה, וכפי שאנו מבקשים בתפילה "והערב נא את דברי תורתך בפנינו", ורבי עקיבא איגר ודאי התפלל מכל הלב, לכן זכה שתקבל תפילתו.

ואמנם אם אדם רואה שתפילתו אינה מתקבלת אסור להתייאש וכמו שאמרו חז"ל (ברכות לב, ב) אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם, ובסידור הגר"א הביא מדרש תהלים כי מלך בשר ודם כשמבקשים ממנו כמה פעמים כועס שמטריחים לפניו, אבל הקב"ה שמח בכל פעם שמבקשים ומתפללים וכמו שכתוב (דברים ד, ז) "כהשם אלוקינו בכל קראינו אליו", וכן מצינו גם במשה רבינו שהתפלל חמש מאות וחמש עשרה תפילות שיזכה להיכנס לארץ ישראל, ולאמלא שאמר לו הקב"ה "רב לך" היה ממשיך להתפלל עוד תפילות.

ויש ללמוד מזה כי אדם שרוצה להשיג איזה דבר, צריך להתפלל ולבקש עד שיזכה לסייעתא דשמיא, ובכל דבר צריכים סייעתא דשמיא, בין בהצלחה בלימוד התורה, ובין בתפילה שתהא בכוונה הראויה, וכן במידות טובות שיוכל לעמוד בניסיונות ושהנגיעות לא ישפיעו עליו, וכן שלא יהיו בלבו כעס וקפידא על שום אדם, וכפי שאנו מבקשים בברכת אלוקי נצור אחרי התפילה "ולמקללי נפשי תידום", היינו לא רק שהפה ישתוק אלא גם הנפש תידום, "ונפשי כעפר לכל תהיה" – שלא ירגיש כלל כשמבזים אותו.

ובאמת כתוב בספרים כי אדם צריך לשמוח בביזיונות שיש לו, מפני שהביזיונות עוברים בתוך זמן קצר, וחוסכים ממנו ייסורי גיהנום לאחר מיתתו. ולהיפך גם כן כתוב בספר חסידים (אות פ"ד) "אל ישמח אדם אם מכבדים אותו הבריות כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו מנכים לו מזכויותיו בעולם הבא", והיינו שכל תענוגי העולם הזה באים על חשבון העולם הבא, ובפרט כבוד שהוא הנאה נפשית גדולה מאד, מפסידים בזה עולם הבא, וכדאי להתרחק מן הכבוד ולא ליהנות מהכבוד שנותנים לו.

ובתחילה מבקשים "ולמקללי נפשי תידום ונפשי כעפר לכל תהיה", ורק אחר כך מבקשים "פתח לבי בתורתך", והיינו מפני שלא שייך לזכות לתורה בלי מידות טובות, ואם אדם מתפלל לזכות לתורה בלי מידות טובות הרי הוא כמי שמתפלל לראות בלי עיניים ולשמוע בלי אוזניים, וכמו שכתב רבי ישראל סלנטר באור ישראל (מכתב י"ד) משל זה, שאם אדם מתפלל ורוצה להתהפך מרע לטוב בלי לימוד המוסר הרי הוא כמי שמבקש לראות בלי עיניים, שאין זה שייך במציאות, ולא שייך להתהפך לטוב בלי לימוד המוסר, וכך גם לא שייך לזכות לתורה בלי ההכנה של מידות טובות.

"הבא ליטהר מסייעים אותו" – אם אדם מתפלל ומתאמץ ובא ליטהר, זוכה לסייעתא דשמיא, התפילה עוזרת והתורה מקדשת את האדם, ועכשיו בימי הספירה זהו זמן המסוגל להתעלות, וכולנו יכולים לזכות לזה.

ב

פתיחת זמן קיץ

בהיכל ישיבת פוניבז' ראש חודש אייר תשע"ג

כתוב בקהלת (ז, ח) "טוב אחרית דבר מראשיתו", והתוספות בחגיגה (טו, א) הביאו מדברי רבי עקיבא בירושלמי שפירש ואמר "טוב אחרית דבר מראשיתו בזמן שהוא טוב מראשיתו", והיינו שאחרית הדבר תלויה בראשיתו, אם הראשית היא טובה אזי גם ההמשך הוא טוב, ואם ההתחלה אינה טובה גם האחרית אינה טובה, והכל תלוי בהתחלה.

בסוף ימי הנביאים והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, והיינו שהדבר העיקרי הוא חיזוק האמונה, ועל ידי האמונה זוכים ומגיעים לקיום כל חובות הלבבות, ולקיום כל המצוות בשלמות לשם שמים.

ומבואר כי הדרך לקיים את כל הדברים הצריכים חיזוק היא על ידי חיזוק האמונה, ובאמת גם זה אינו דבר פשוט וצריכים לדעת כיצד מקבלים אמונה ומה היא הדרך לחיזוק האמונה.

יש שני דברים קלים מאד שמביאים לחיזוק האמונה, לימוד ההלכות וספרי מוסר. לימוד המוסר משפיע אמונה ויראת שמים, וגם לימוד ההלכה מוסיף ומחזק את האמונה, וידוע כי מי שלומד בקביעות הלכה למעשה, אפילו סעיף אחד בכל יום, זה משפיע עליו שיקיים את מה שהוא לומד, ועל ידי זה משתנה ונעשה אדם אחר, ומקבל חיזוק באמונה וביראת שמים, וכן כתב החזון איש בקונטרס אמונה וביטחון (פרק ד') כי דקדוק ההלכה מביא ליראת שמים.

וכמובן יחד עם זה צריכים גם התמדה ודבקות בתורה, כי בזמן שלא לומדים את ההלכות ואת המוסר, היצר הרע קיים ומשפיע מיד, ולזה צריכים את הדבקות בתורה, שהמוח יהיה מקודש בקדושת התורה, וקדושת התורה מגרשת את טומאת היצר הרע.

וכפי שסיפרתי מה שאמר לי אחד שרצה לקבל מדרגה של אהבת השם, ונסע לירושלים לאחד שידע שהוא בעל מדרגה בזה, ושאל אותו מה העצה לקבל אהבת השם, ויעץ לו שילמד ספר 'שב שמעתתא' ועל ידי זה יקבל אהבת השם, ועשה כך והתחיל ללמוד שב שמעתתא, ובאמת הרגיש שהאמונה מתחזקת, והלב מרגיש יותר קרבת אלוקים.

והביאור בזה כי ספר 'שב שמעתתא' הוא ספר עמוק שמושך את הלב ומרתק את המחשבה בריכוז מלא בתורה, וכשאדם מרוכז לגמרי בתורה, קדושת התורה מקדשת אותו ומשנה את הלב שירגיש יותר קרבת אלוקים, כי התורה היא תורת השם, וכמו שאמרנו בזה קודש בריך הוא ואורייתא וישאל חד הוא, לכן זה מקרב את הלב ומשנה את הפנימיות של האדם.

ויש עוד ענין בתורה, כי עסק התורה הוא תענוג שאין לשער, וכמו שאמרנו חז"ל (אבות ו, ד) פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, והיינו גם אם יש לאדם הרבה סוגי צער וקשיים, אף על פי כן, בזמן שהוא עמל בתורה עם ריכוז מלא בדברי תורה, הרי הוא שוכח מכל הקשיים, כי התענוג שבתורה משכיח ממנו את כל הצער והקשיים, ומרגיש "אשריך בעולם הזה" – האושר הגדול ביותר בעולם הזה.

וחידשו כאן חז"ל כי אף על פי שהתענוג של תורה הוא תענוג גדול מאד, והרי ידוע שכל תענוגי העולם הזה מפסידים לאדם מחלקו בעולם הבא, אבל התענוג של תורה אינו בא על חשבון העולם הבא, אלא אשריך וטוב לך – אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ואדרבה דווקא מפני שאדם נהנה ומתענוג על דברי תורה מגיע לו יותר עולם הבא, כי זוהי השלמות של מצות תלמוד תורה להרגיש את הערבות והמתיקות שבתורה, וכפי שאנו מבקשים בברכות התורה "והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך בפינו".

אם כן ההתמדה בתורה ושמירת סדרי התפילה והמוסר הם דברים שנותנים אושר ותענוג בעולם הזה, ויש כאלה שעדיין אינם מקיימים זאת בשלמות, ומתביישים להשתנות מפני שמפחדים מה יגידו עליהם אם ישתנו פתאום, אבל באמת זוהי עצת היצר הרע והיא עצה שאינו טובה, וכל אחד שלא היה מחוזה עד עכשיו, אפילו אדם מבוגר, צריך להשתנות ולא להתבייש, שהרי הוא רוצה לחיות, ובימינו יש הרבה בעלי תשובה מבוגרים שעשו מהפך בכל החיים ועזבו את החברה ואינם מתביישים, מפני שהם יודעים ומכירים את הטוב האמיתי.

ברוך השם שאנחנו נמצאים בישיבה, ויש לנו את כל האפשרויות להצלחה בתורה. חשוב מאד לדעת כי **ההצלחה בתורה תלויה בכמות הידיעות, והרב מפוניבז' זצ"ל היה מדבר על זה תמיד שאין גדלות בתורה בלי ידיעת הש"ס, ולא שייך דבר כזה, אין גדול בתורה שלא יודע ש"ס, ומי שאינו יודע ש"ס הוא לא גדול בתורה, רק יכול לעשות רושם כאילו שהוא גדול, אבל באמת אינו גדול בתורה, כי התורה אינה תורת אמת אם אין ידיעה בש"ס.**

לכן עכשיו כשמתחילים ללמוד מסכת בבא קמא, כל אחד צריך להשתדל וללמוד את כל המסכת, בסדר א' מתחילים פרק ראשון, ובסדר שני פרק המניח, וכך במשך זמן הקיץ אפשר ללמוד ולסיים עד פרק מרובה, ולאחר מכן בחודשים אב אלול ותשרי אפשר להמשיך ולהשלים מפרק מרובה עד סוף המסכת, כך היא דרך ההצלחה ולא שייך אחרת, ומי שאינו יודע את כל המסכת לא שייך שיהיה למדן, זהו דבר פשוט.

והגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל העיד בשם מרן הגרי"ז זצ"ל שהיה חוזר תמיד על מה ששמע מאביו הגרי"ח זצ"ל כי בן תורה צריך ללמוד בכל חודש מינימום ארבעים דף, באופן ברור, ובפחות מזה לא שייך שידע ללמוד, והגרי"ז אמר שהיום קשה ארבעים דף והוא מוריד לחצי, וצריך ללמוד עשרים דף בחודש, אבל בפחות מזה "וועט מען טאקע ניט קענען לערנען" – בוודאי בלתי אפשרי שידעו ללמוד.

ברוך השם יש בינינו בחורים צעירים שידעים ש"ס, זה שייך ואין זה קשה, כל אחד ישתדל לגמור את המסכת במשך הזמן, וגם מה שלא מספיקים בעיון הראוי צריך לכל הפחות ללמוד גמרא עם פירש"י ולחזור כמה חזרות כדי שייצאו הדברים ברורים.

ולזה צריכים לנצל את הזמן וללמוד בלי בטלה, **בפרט בימי ששי ושבת שהם זמנים של רפיון, והיצר הרע מתחזק בהם מפני שאז הוא הזמן היותר חשוב ומסוגל להצלחה, דווקא בימים האלו צריכים ללמוד בהתמדה יותר גדולה, וכפי שידוע ומסופר איך שלמדו פעם בישיבות בימי ששי ושבת, וההתמדה בליל שבת הייתה גדולה יותר מכל השבוע, מפני שהם זמנים שמסוגלים להצלחה בתורה, והם כמעט שליש מהחיים, וצריך לנצל אותם.**

בעזרת השם אנחנו יכולים, ויש לנו את כל האפשרויות לקיים את הדברים האלו, יהי רצון שזוכה לסייעתא דשמיא ונצלח!

ג

מעמד נעילת בין הזמנים

בישיבת וכולל בין הזמנים "בני הישיבות"
בהיכל ישיבת בית שמואל קרית מטרסדורף ירושלים

שמענו מראש הישיבה שליט"א דברים נפלאים על התפקיד של בני תורה, מה חובתנו בעולמנו, אשרי מי שיזכה לקיים אותם. ישיבת בין הזמנים זהו דבר חשוב מאד, שעוסקים בתורה גם בבין הזמנים, ואמנם "בין הזמנים" משמע כאילו יש זמן שהוא לא זמן של תורה, אבל באמת גם בין הזמנים הוא "זמן" של בין הזמנים, וכפי שיש זמנים של סדרי הישיבה הקבועים עם מסגרת, כך גם בין הזמנים הוא זמן של תורה, אלא שאין בו מסגרת שמחייבת ללמוד בצורה מסוימת, וכל אחד יכול ללמוד מה שלבו חפץ.

ובאמת זהו דבר חשוב מאד ללמוד מה שלבו חפץ, ומפורש כן בגמרא (ע"ז יט, א) לעולם ילמד אדם תורה במקום שלבו חפץ, והיינו ללמוד לפי טבע ולא בצורה של חיקוי מפני שאחרים לומדים ככה, שהרי אין דעותיהן שוות (ברכות נח, א), ואם לומדים בצורה שאין לבו חפץ אין הצלחה וחסר בקיום המצוה של תלמוד תורה, כי המצוה היא ללמוד בצורה שיהיה תועלת ורושם בנפש, ורק כשאדם נהנה מהלימוד, אז הלימוד משפיע עליו ועושה רושם בנפש, וממילא הוא זוכר את מה שלמד, וענין זה הוא מקיימי התורה.

כתב בפירש"י על הפסוק (דברים ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצווך היום", ולכאורה צריך ביאור מהו שכתוב "היום", הרי ציוויים אלו כבר נאמרו במעמד הר סיני. ופירש"י שם: "לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצים לקראתה. דיוטגמא מצות המלך הבאה במכתב", עכ"ד. והיינו שצריכים ללמוד תורה מתוך סקרנות, וכמו חוק חדש שיצא מאת המלך שיש בזה סקרנות, וכולם מבררים ורוצים לדעת מה נאמר בחוק, מפני שיש בזה דברים שנוגעים למעשה לכל אחד ואחד.

ואמנם זהו טבע האדם שיש סקרנות לדעת חדשות, אפילו דברים שאינם נוגעים למעשה, ומתעניינים לדעת מה נעשה במדינות הרחוקות, ויש אנשים שרוכשים עיתונים כדי לדעת ולהתעדכן במה שקורה בעולם, אבל באמת אין בכך שום צורך ושום רווח, ואדרבה, **דבר בדוק ומנוסה שאם לא קוראים עיתונים יש יותר מנוחת הנפש וחיים חיים רגועים מאד, וכמו בדרות הקודמים שלא ידעו מה שנעשה בעולם וחיו חיים רגועים ומאושרים.**

אדם אינו מנהל את העולם, ולא יחסר כלום אם לא יידע מה נעשה בעולם, רק מי שמשתעמם ואין לו מה לעשות, צריך לקרוא עיתונים כדי להפיג את השעמום, אבל אנחנו בני תורה ויש לנו מה לעשות, לקיים את חובתנו בעולמנו, וחובתנו היא שהסקרנות תהיה בדברי תורה, להתעניין לדעת מה התורה אומרת, מה הקושיא ומה התירוץ, ולא להתעניין בדברים בטלים.

שלא יטבע, אבל אם יסיח דעתו רגע אחד מן התורה מיד עלול לטבוע, ובוהו צריך לפחד תמיד שלא להסיח דעת מן התורה ולא תיפסק הדבקות בתורה.

והדבר השלישי "ורחב לבבך" היינו כי התורה שייכת רק במי שיש לו לב רחב, שמלבד מה שאינו מסיח דעת מן התורה, יש בלבו גם סבלנות ורוחב לב לסבול את השני ולשמוע את דבריו, לשמוח בשמחתו ולהשתתף בצערו.

ועל זה כתוב "אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך", היינו שבגאולה העתידה "אז תראי" – כנסת ישראל, כולנו נזכה למדרגה הזאת של "ונהרת" – אור התורה, "ופחד ורחב לבבך" – שלא יהיה היסח הדעת מדברי תורה, ויהיה בנו לב רחב לתורה ולמידות טובות.

ואמנם בינתיים שעדיין לא זכינו לגאולה כל אחד צריך להשתדל בכל כוחו שלא להסיח דעת מן התורה, **ואפילו בזמנים שעסוק בצרכי הגוף ואינו יכול ללמוד, צריך להרגיש כל הזמן שנמצא באמצע הלימוד, ולחכות לרגע שיוכל כבר לחזור לתלמודו**, וכן מי שהוא בעל משפחה בשעה שעוסק בצרכי המשפחה צריך להרגיש שהוא באמצע הלימוד ולא להסיח דעת מדברי תורה.

אדם שהוא בעל משפחה צריך לדאוג לצרכי המשפחה, כי הוא ראש המשפחה והוא בעל הבית ובני המשפחה זקוקים לו שיהנה את כל צרכי הבית, ואין זה ביטול תורה, מפני שמקיים בזה מצוה של חסד שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, ובנוסף זוכה גם בכל הזכויות של המעשים הטובים שנעשים על ידי בני המשפחה, כי הוא דואג לכל צרכיהם ונתן להם את הכוח לעשות מצוות ומעשים טובים, וכל מה שהם עושים זה מכוחו ונוקף ליכותו, וכדברי המשנה באבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, והיינו שכל המעשים הטובים שכלל ישראל עושים עד סוף כל הדורות נוקפים ליכותו של משה רבינו, מפני שהוא זיכה את הרבים בתורת משה והכל בא מכוחו.

ואמרו שם במשנה "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו", והיינו בפשוטו שהוא בעצמו אינו נכשל בחטא, וגם מן השמים שומרים עליו שלא יכשיל בני אדם בחטא. אבל יש לפרש עוד "אין חטא בא – על ידו", היינו שבזיכוי הרבים שעשה הוא מונע אחרים שלא ייכשלו בחטא, כי בזיכוי הרבים הוא משפיע השפעה טובה בעולם שיהיו פחות חטאים, ועל ידו נגרם שאין חטא בא לעולם, ואפילו "חטא" שהוא רק שוגג ואינו מזיד, נמנע על ידו, בזכות מה שהשפיע וזיכה את הרבים.

וכאן במקום הזה, ישיבת "בית שמואל" שהיא מקום תורה גם בבין הזמנים, יש כאן הרבה תורה, והתורה הזאת היא זיכוי הרבים שמשפיע על אחרים ומשפיע על כל החיים של כל אחד ואחד, כי בכל רגע שאדם דבוק בתורה זה משפיע עליו ומקדש אותו. וברצוני להזכיר את ראש הישיבה ומייסדה הגה"צ רבי עקיבא זצ"ל שהיה איתנו בשנה שעברה ועכשיו הוא חסר לנו, אבל השפעתו קיימת ונמשכת גם עכשיו, וכל התורה והמעשים טובים שיש כאן הם מכוחו ונוקפים ליכותו, ונחשב שהוא עושה עכשיו את כל המעשים הטובים האלה.

והנה לשון המשנה הוא "משה זכה וזיכה את הרבים", היינו שצריכים זכויות קודמות כדי לזכות להיות ממזכי הרבים, ומשה רבינו קודם "זכה" בעצמו, ורק לאחר שהיו לו זכויות קודמות זכה גם לזכות את הרבים. וכאן שאנו רואים זיכוי הרבים גדול כזה, ודאי ישנם זכויות קודמות שגרמו לזה, ולא שייך לדעת את הזכויות הקודמות שנותרו מעניינו, ובנוסף יש כאן גם זכות אבות של הדורות הקודמים, החתם סופר ורבי עקיבא איגר וכל שרשרת הדורות, שהשפעתם קיימת ונמשכת עד היום.

ברוך השם שאנחנו זוכים לראות בני תורה כאלה שעוסקים בתורה, מתוך אהבת תורה ומידות טובות ויראת שמים. יהי רצון שזוכה הלאה כולנו להמשיך בדרך התורה ולהצליח בסייעתא דשמיא בלי ניסיונות ובלו קשיים, להמשיך את דרך השם ולהרבות כבוד שמים!

בפרט לימוד ההלכה למעשה זהו דבר חשוב מאד, ויש בזה גם סקרנות ומעניין לדעת את הדברים הנוגעים למעשה בכל יום, וכגון הלכות השכמת הבוקר, נטילת ידיים, תפילה וברכות, ידיעת ההלכות האלו זהו דבר נחוץ וחשוב ומוסיף ומועיל מאד, וידוע לי על אברכים שלא היו מתמידים בתורה, והתחילו ללמוד בקביעות את ההלכות שנוגעות למעשה דבר יום ביומו, ומאז השתנה מצבם ונעשו מתמידים בתורה.

ובאמת זהו מה שאנו מזכירים בתפילה את מאמר חז"ל (נדה עג, א) כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, ולכאורה למה מובטח לו שהוא בן העולם הבא, הרי צריך גם לקיים את התורה, ומי שאינו מתמיד בתורה כיצד יוכל לזכות לעולם הבא? אבל הביאור בזה כי לימוד ההלכה מחייב ומביא לקיים כל התורה כולה, ועל ידי זה זוכים גם להתמדה בתורה, כי אדם שיודע את ההלכה יודע שהוא חייב לקיים אותה, לכן מובטח לו שהוא בן העולם הבא. זהו כוח לימוד ההלכה שהוא דבר חשוב מאד.

ויש בהלכה הרבה דברים שאינם ידועים, וכגון מה שכתב בביאור הלכה סימן א' "נכון מאד לזיזור לומר קודם כל שלוש תפילות הודאת היהי רצון המבואר בירושלמי פרק תפילת השחר, דהיינו בשחרית מודה אני לפניך השם אלוקי ואלוקי אבותי שהוצאתני מאפלה לאורה, ובמנחה מודה אני וכו' שכשם שזיכיתי לראות כשהחמה במזרח כך זכיתי לראותה במערב, בערבית יהי רצון וכו' כשם שהייתי באפלה והוצאתני לאורה כן תוציאני מאפלה לאורה", והכוונה בכל זה היא לחיזוק האמונה.

וכן מה שהביא שם בביאור הלכה מספר החינוך שש מצוות תמידיות שאדם חייב לקיימם בכל רגע ורגע, הם עניינים של חיזוק האמונה, וכגון אנוכי השם אלוקיך ולא יהיה לך אלוהים אחרים, היינו שצריך לזכור תמיד ולא להסיח דעת מן האמונה שהכל בידי שמים, ואם אדם מסיח דעת רגע אחד מן האמונה, וחושב שיכול להצליח בכוחו ועוצם ידו, זה נקרא אלוהים אחרים.

*

והנה כתוב בהפטרות כי תבוא (ישעיה ס, ה) "אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך", ופסוקים אלו מדברים על הגאולה העתידה, שאז יזכו ישראל לשלושה דברים הנזכרים כאן: "ונהרת", "ופחד", "ורחב לבבך". וצריך ביאור מה הם שלושת הדברים האלו.

ויש לפרש "ונהרת" מלשון נהורא – אור, והכוונה בזה על אור התורה, שהתורה היא מאירת עיניים, וכמו שכתוב (תהלים יט, ט) "מצות השם ברה מאירת עיניים", וכתוב (משלי ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור", היינו כמו שהאור נותן לאדם לראות מה טוב ומה לא טוב, ומראה את הדרך הנכונה היכן ללכת והיכן עלול ליפול, כך גם התורה מאירה לאדם את הדרך ילך בה.

וכן המשך הפסוק "ופחד" ורחב לבבך, הכוונה על דברי תורה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ס, א) "אשרי אדם מפתח תמיד" – ההוא בדברי תורה כתיב, והיינו שצריך לפחד בדברי תורה ולהיזהר שלא לאבדם, כי דברי תורה קשים לקנותם ככלי זהב ונוחים לאבדם ככלי זכוכית (חגיגה טו, א), ויש להיזהר שלא להסיח דעת מן התורה אפילו רגע אחד, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) כי בדברי תורה נאמר "התעיף עיניך בו ואיננו", ופירש"י שם "אם תכפל וסגרת עיניך בתורה היא משתכחת ממך".

וכפי ששמעתי מעשה שהיה עם הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בעל "אור שמח" (סיפר לי אחד ששמע מאביו שהיה נוכח בשעת מעשה) שפעם ישב ללמוד ודפקו על דלת ביתו, וקם לפתוח את הדלת והחזיק בידו את הגמרא עם האצבע בפנים במקום שאחז, ושאלו אותו מדוע הוא עושה ככה, הרי יכול להשאיר את הגמרא במקומו ולעשות סימן היכן שאחזו, והשיב ואמר הרי **בדברי תורה כתוב "התעיף עיניך בו ואיננו", ואם אדם מסיח דעתו כהרף עין מן התורה, מיד הוא שוכח את מה שלמד**.

ובאמת רבי מאיר שמחה היה בעל זיכרון מיוחד למעלה מן הטבע, ואף פעם לא שכח ממה שלמד כלום, וידע את כל מה שכתוב בספרים שהיו בביתו, וידוע גם שעשה מופתים ממש למעלה מדרך הטבע, וכפי ששמעתי מאחד שגר בדווינסק כי פעם אחת התחיל הנהר הסמוך לעיר לעלות על גדותיו, והיה חשש שישטוף את העיר, ורבי מאיר שמחה יצא לעברו, ומיד נרגע הנהר וחזר לאחוריו, ונתקיים בו מה שכתוב (תהלים קיד, ג) "הים ראה וינסו". זהו כוח קדושת התורה, כשלא מסיחים דעת מן התורה.

וכשקם לפתוח את הדלת החזיק את הגמרא בידו מפני שכתוב (משלי ג, יח) "עץ חיים היא למחזיקים בה", והנפש החיים (ד, לג) ביאר שצריך לדמות בנפשו כי אילו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו אילן חזק, ודאי היה מתאמץ להחזיק בו בכל כוחו כדי שלא לטבוע, כך גם התורה היא אילנה דחיי, וכל זמן שאדם מחזיק בתורה ועוסק והוגה בה בקביעות, אזי התורה מחזיקה אותו

נדבת החפץ בעילום שמו
להצלחתו ובני ביתו ברוחניות ובגשמיות
ולע"נ הר"ר שלמה ב"ר יעקב זצ"ל

נתרם ע"י ישראל שלום קרביץ
כהודיה להשי"ת להולדת בנו שיחי'

לע"נ הרב אלתר שמעון בן הרב נחום זצ"ל
נלב"ע י"א אייר – תנצב"ה